

Nyhetsbrev om nationalparken

Nyhetsbrevet om Färnebofjärdens nationalpark utges av förvaltaren, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, två gånger per år.

Syftet är att sprida information om aktuella händelser, som berör nationalparken.

Nyhetsbrevet sänds som gruppfförsändelse till dem som bor nära parken. Om du inte får nyhetsbrevet kan du lämna din adress till naturum i Gysinge, så ser vi till att du får brevet hemskickat till dig från och med nästa nummer.

Nyhetsbrevet finns även att hämta vid naturum i Gysinge.

Nationalparksförvaltningen

Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle
Tel. 026-17 10 00

Kontaktperson
Jonas Lundin
Tel. 026-17 12 53
jonas.lundin@x.lst.se

• **Platskontor**
Naturum Färnebofjärden
Gysinge Bruk
810 21 Gysinge

Kontaktperson
Jennie Dalethsson
Tel 0291-47 10 42
Mobil 070-508 43 32
Fax 0291-47 10 49
jennie.dalethsson@x.lst.se

• **Hemsida**
www.farnebofjarden.se

Vill du besöka oss på kontoret är det bra om du ringer först, så att vi finns på plats.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Färnebofjärden

NYHETSREVI FRÅN FÄRNEBOFJÄRDENS NATIONALPARK

NR 1/2008 • WWW.FARNEBOFJARDEN.SE

Kunglig invigning. Trängseln var stor när HM Konungen invigde Färnebofjärdens nationalpark i september 1998. Den 24-25 maj är det dags för 10-årsjubileum, med många aktiviteter i både naturum och nationalparken.

Färnebofjärdens nationalpark 10 år Stor jubileumsfest i maj

En stor fest med massor av aktiviteter för både barn och vuxna. När nationalparken fyller 10 år ska det firas!

Den 10 september 1998 "klippes bandet" av HM Konungen och den 26:e nationalparken i Sverige var invigd med målet att bevara ett stycke värdefull natur för framtiden. Många svämskogar, älvängar och kulturmarker är sedan dess återskapade. Vandringsleder, vindskydd och utsiktstorn har underhållits och nya anlagts.

2005 slog naturum upp portarna och blev en informativ portal till nationalparken.

Nu, tio år senare, firar vi parkens jubileum med många aktiviteter för stora och små; guidningar på land och på älven, kurs i flugfiske, kanotuthyrning, tävlingar, film- och bildvisning, information om nationalparken, smultronställen, fiske och rovdjur, mete för barn. Vi bjuder också på aktiviteter i lektionssalen med möjlighet att studera smått i stereolupp.

Hela helgens program kommer att läggas ut på hemsidan, håll utkik på www.farnebofjarden.se. Boka in helgen 24-25 maj i almanackan, kl 10-17 båda dagarna. Program kommer även att finnas i naturum.

Jennie Dalethsson

Brett program. Guidningar, aktiviteter i naturum och fiskekurs är exempel på aktiviteter vid 10-årsjubileet i maj.

Brand välkomnas

▶▶▶ Regelbundna skogsbränder är viktiga för både skogens utveckling och för vissa arters överlevnad.

Sidan 2

Lära om naturen

▶▶▶ En skolverksamhet som vänder sig till barn från förskolan och uppåt är en av årets nyheter i naturum.

Sidan 3

Frågor och svar

▶▶▶ Har du vunnit i tips-tävlingen som var med i förra nyhetsbrevet? Vinnare och rätta svaren hittar du på sista sidan.

Sidan 4

Det brinner för sällan i skogen

Regelbundna skogsbränder är nödvändiga för vissa växter och djur. Asp och flera andra lövträd mår också bra av att det brinner då och då.

Såväl äldre, mer naturlig skog som skogsbränder är bristvaror för en stor mängd arter i vårt land. Hittills har naturvårdsbränningar främst skett på skogsbrukad mark, till exempel inom det miljöcertifierade skogsbruket. Det är dock nödvändigt att även återinföra branden i skyddade områden.

I Färnebofjärdens nationalpark finns minst ett dussintal arter som är starkt hotade i landet. Dessa arter har en ytterst begränsad utbredning och i flera fall gynnas de främst genom att bränder utförs i deras närhet.

Bra för insekter och tallar

I tallskogar finns flera skalbaggar som kräver öppenhet, ljus och stora mängder död ved, det vill säga gamla träd i olika stadier av nedbrytning. Den stora skalbaggen raggbock (jo, den heter så för dess kropp är täckt av en ragghårig behåring) utvecklas gärna i brandskadade, fallna träd. Av dess larver lever kamklobaggen, som är ännu sällsyntare eftersom den är beroende av raggbockens larver som föda.

Tallbarkbaggen och stubbfuktbaggen utvecklas istället i höga stubbar eller torrakor som helst ska ha skapats ur brandskadade träd. Just brandskadade tallar kan förbli stående i flera sekel, och hinner då utveckla hålligheter som passar dessa skalbaggar. Även

Naturvård. Kontrollerad bränning förekommer i skyddade skogar för att gynna ett flertal arter, däribland många insekter.

en massa andra arter nyttjar dessa högstubbar som boplatser och skydd. På bättre mark behövs faktiskt branden för att bevara själva tallskogen, då skogen utan brand annars snart övergår i granskog.

Granen hålls tillbaka

Aspen är ett annat trädslag som hyser en stor mängd ovanliga arter i nationalparken. Mest parant är kanske den fridlysta cinnoberbaggen, en vackert röd platt skalbagge som utvecklas under barken på nydöda aspar. Även denna art har visat sig gärna utvecklas i brandskadade träd.

Utöver denna har ett tiotal ovanligare insektsarter som lever på asp hittats i området. Asp och andra lövträd som sälg och vårtbjörk gynnas av bränder på flera olika sätt.

Gillar bränder. Raggbock är en av de ovanliga insekter som trivs i brandskadade skogar.

Föryngring från frö och skott sker lättare efter brand, och den brandkänsliga granen hålls tillbaka. Granen tränger annars förr eller senare undan lövträden.

Säkerhet viktig

Detta är några exempel på arter som vi vet finns i nationalparken och som skulle behöva gynnas genom kontrollerad bränning. Att återinföra branden är ingen lätt uppgift om det ska kunna ske säkert och utan att hota andra naturvärden.

Genom brandens stora roll i tidigare skogar är det dock nödvändigt att då och då låta skogen påverkas av brand om vi vill att den ska behålla sin naturlighet. Parkens storlek och den rikliga tillgången på vatten gör det förhoppningsvis möjligt att genomföra regelbundna bränningar på lämpliga ställen.

Lars-Ove Wikars, entomolog och brandekolog

FAKTA NATURVÅRDSBRÄNNING

▼ Brand är en viktig ekologisk process. Naturliga bränder släcks idag oftast snabbt, vilket innebär att vissa arter och miljöer riskerar att dö ut. Naturvårdsverket har därför satt upp särskilda mål för naturvårdsbränningar.

I skötselplanen för Färnebofjärdens nationalpark finns brand med som en skötselåtgärd. Det är i Tinäset som de flesta brandberoende arterna finns.

Norska vittryggar i nationalparken

▶▶▶ Den vittryggiga hackspetten, en av Sveriges mest hotade arter, har ett av sina starkaste fästen kring Nedre Dalälven.

Under 2007 släpptes fyra unga vittryggar från Norge och från en avelsanläggning på Nordens ark för att bilda en ny population av vittryggig hackspett i Färnebofjärden.

Mars och april är den bästa tiden för att inventera hackspettar, eftersom de då hörs när de trummar för att hävda revir. Därför är per-

soner från Naturskyddsföreningens hackspett-nätverk ute nu under våren för att inventera vittryggar.

I skrivande stund har ännu inga observationer gjorts, men färsk spår har hittats i form av hackmärken. Resultaten av årets inventering redovisas i höstens nyhetsbrev. Vi hoppas naturligtvis på att någon av de utsläppta individerna finns kvar i närheten av Färnebofjärden!

Pella Larsson

Åsbyvallen restaureras

Röjning. Älvängen vid Åsbyvallen röjs från sly.

▼▼▼ **Forna översvämningar** längs Nedre Dalälvens flacka omland har en gång bildat Åsbyvallens älväng. Men med utebliven hävd och den förändrade vattenföringen i Dalälven har älvängen börjat växa igen med sly. Detta påverkar både växter och djur.

För att hålla älvängen öppen har ett betydande restaureringsarbete påbörjats. Mycket sly har tagits bort och marken frästs och jämnats till. Med restaureringen – och den framtida årliga slåttren – hoppas vi att slättergynnade arter ska komma tillbaka. Förhoppningen är också att de för naturtypen karaktäristiska fåglarna ska återfå en rast- och häckningsplats.

Jennie Dalethsson

NOTERAT

Vårutflykt i parken

▼ Första lördagen i april besökte en grupp från Västmanland Färnebofjärdens nationalpark. Under några timmar hann de med en guidning i och utanför naturum, fikapaus vid forsarna i Sevedskvarn och ett besök i Skekarsbotornet.

Personal från naturum och parkförvaltningen berättade om allt från Gysinges historia till nationalparkens växt- och djurliv.

Utflykten arrangerades av tidningen Gröna Draken, Förbundet Agenda 21 och Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Soptunnor tas bort

▼ Soptunnorna vid Sjöberget kommer att tas bort. Soporna innebär en olägenhet med lukt och besök av diverse djur. Var och en får ansvara för sina sopor och se till att inget skräp lämnas kvar. Det är inte tillåtet att skräpa ner i nationalparken.

Raststugor rustas

▼ Förvaltningen vill påminna om att några raststugor rustas under året och därför kommer dessa att vara stängda. Information om vilka stugor som är aktuella för rustning och vilka tidpunkter som gäller läggs löpande ut på nationalparkens hemsida www.farnebofjarden.se.

Olaglig röjning

▼ Under vinterhalvåret har ett antal myrtallar röjts i nationalparken. Enligt föreskrifterna för parken får man inte bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar. En anmälan har gjorts eftersom röjningen riskerar skada de höga naturvärden som skyddas i nationalparken.

Karta i nytryck

▼ I den nya versionen av kartan över nationalparken finns information om stugornas öppettider. Den nya dragningen av Gästrikeleden och de två nya vindskydden är markerade. Kartorna kan hämtas gratis i naturum.

Notistexter: Jennie Dalethsson och Marita Gustavsson

Skolverksamhet i naturum

Skolverksamhet för barn från förskolan och uppåt är en av nyheterna i naturum. Annars fortsätter många av de populära guidningarna och föredragen från i fjol.

Nytt för i år är att naturum startar en skolverksamhet öppen för grundskolans alla åldrar, från förskola till årskurs 9. Till skolverksamheten kan klasser komma och jobba i och med naturen på olika sätt. Aktiviteterna varierar beroende på årstid, men det är alltid ute i nationalparkens natur vi hittar frågorna och svaren. Vi erbjuder två olika teman som klasserna kan välja mellan; Tema naturen i Färnebofjärdens nationalpark och Tema rovdjur.

Evelina Selander

Skolverksamheten bedrivs som halvdagsprogram, från kl 10 till cirka 14 och sköts i första hand av Evelina Selander, som har börjat jobba halvtid på naturum från mars månad.

Välkommen Evelina!

Många populära aktiviteter

När det gäller olika aktiviteter som naturum anordnar är tanken att vi fortsätter med de som var populära under förra året och att fler aktiviteter anordnas under lågsäsongen. I februari och mars anordnades fyra ugglekvällar, jämfört med de två stycken som blev fullbokade förra året.

Första helgen i mars arrangerades en holkbyggar dag tillsammans med PRO i deras slöjdsal. I april har vi bokat in en utterekursion (söndagen 20 april) med Johanna Arrendal från MyraNatur, och en fågelmorgon med Stig Holmstedt (söndagen 27 april). Från och med maj och under sommaren är det tänkt att vi kör vidare med

Äppelpysel. Naturum har skolverksamhet för barn i olika åldrar.

favoriterna från fjolåret, som bäversafari, flugfiske och fladdermusexkursion.

Öppet varje dag

De föredrag som naturum hittills har anordnat i år har skett i samarbete med Studieförbundet. Den 6 februari var Emil Schön från Miljöförbundet Jordens Vänner här och berättade hur vi kan minska vår miljöpåverkan genom maten vi äter. Emil belyste även transporternas miljöpåverkan och andra miljöeffekter när det gäller mat. Onekligen ett aktuellt ämne.

Onsdagen den 9 april var det dags för nästa föredrag då Daniel Rosengren berättade om sin cykeltur som tog två år att slutföra, från Nordkap till Afrikas sydspets. Daniel Rosengren fokuserade på naturupplevelsorna under resan och visade fina bilder.

Från och med april är naturum öppet varje dag klockan 10-17. Varmt välkommen!

Mattias Halvarsson

Mattias Halvarsson vikarierar som föreståndare för naturum.

▼▲▼ Naturums föreståndare Jessica Berg är tjänstledig och ersätts av Mattias Halvarsson, biolog och kart- och mätningsingenjör. Mattias har sedan barnsben tillbringat mycket tid i området, då han fiskat i älven och hälsat på släkten som har gård på Mattön. Hans uppgifter blir att driva naturum med dess aktiviteter och program.

Vi hälsar Mattias varmt välkommen och hoppas att han ska trivas.

Jennie Dalethsson

FRÅGOR FRÅN BESÖKARE

Varför har lodjuret öröntofsar?

Lodjuret använder läten och kroppspråk när den kommunicerar med andra lodjur. För kroppspråket används i stor utsträckning svans, ögon och öron, vilka har kontrasterande färg mot övriga kroppen och därför syns mycket bra.

Lodjuret har gulbrun päls, men öronens baksidor är vita och svarta. Öröntofsarna markerar öronen ytterligare och förstärker lodjurets signaler. Just öronen används flitigt i kommunikationen mellan honan och ungarna. Öronen kan visa vilket humör katten är på.

Jennie Dalethsson

När kommer myggorna?

Det beror på art och väder. Skogsmyggornas larver kan man hitta i pölar ganska tidigt på våren, och de brukar vara i luften i juni.

Översvämningsmyggornas larver vill ha det lite varmare och kläcker fram när vattentemperaturen har kommit upp till 10 grader. De vuxna myggorna dyker upp cirka 1-3 veckor efter en översvämning, beroende på temperatur.

Efter en stor översvämning kan det bli väldigt mycket mygg. Blir det ingen översvämning, så blir det däremot nästan myggfritt. När myggorna kommer beror alltså på när översvämmningen infaller.

Martina Schäfer,
Uppsala universitet

Gruppförsändelse till hushåll

Svanenmärkt trycksak
på 100% returpapper

Produktion: Journalistgruppen Media 21 • Tryck: Arkpressen april 2008
Foto: Gröna Kunskapshuset, Kjell Gustavsson, Nationalparksförvaltningen, naturum, NeDa, Projekt Vitrygg, Johan Wadén, Lars-Ove Wikars

AVSÄNDARE:
Länsstyrelsen
i Gävleborgs län
801 70 Gävle

Gröna kunskapshuset

Gröna Kunskapshuset ligger på Östahalvön invid Färnebofjärdens nationalpark. Det är en naturlig mötesplats med många olika verksamheter.

Här är några exempel på vad du kan göra i Gröna Kunskapshuset:

- Besöka vårt upptäckarrum.
- Beskåda årets fotoutställning av Jan Storm.
- Se en demonstrationsanläggning för dagfjärilar.
- Studera bin i en demonstrationskupa.
- Köpa böcker.
- Lära om klimatfrågor i klimatrummet.
- Delta i guidade utflykter, bland annat kanoturer i bäverland.
- Få information om nationalparken och andra besöksobjekt.
- Boka seminarierum för möten.
- Delta i lärarfortbildningar och aktiviteter för elever.
- Hyra kanoter.

Aktiviteter under sommaren

I samarbete med Naturskyddsföreningen Heby arrangerar vi:

15 juni. De vilda blommornas dag. Ola Berggren tar oss med på en vandring i Hårsbäcksdalens naturreservat.

30-31 augusti. Svamphelg med Bo Eriksson i Gröna Kunskapshuset.

Öppettider och mer information

7-8 juni, 14-15 juni: kl 11-15

23 juni-17 augusti: kl 11-15

23-24 augusti, 30-31 augusti: kl 11-15

Övriga tider och förfrågningar:

tel 0292-432 60, 070-204 60 90, 070-231 56 45

Mer information om Gröna Kunskapshuset och aktiviteter finner du på vår hemsida www.gkh.se.

Inga-Britt Persson

Grön kunskap. Gröna Kunskapshuset i Östa genomför många aktiviteter under våren och sommaren.

Rätta svaren i tipstävlingen

De rätta svaren i tipstävlingen i förra nyhetsbrevet är:

- Vindskydden sätts upp vid Lisslen och vid Lillån.
- Strömstaren kommer på senhösten.
- En 100 cm lång gädda ska sättas tillbaka till vattnet.
- Fiskgjusen bygger oftast bo i toppen av tallar.
- Nytt för naturum var tipspromenad varje månad, flugfiskekurs och nya lokaler.

Vinnarna i förra numrets tipstävling var:

Sten Back, Tärnsjö, Kerstin Nyman, Möklinta, Ingemar Hedin, Sandviken, Lars Söder, Sala, Kerstin Sedvall, Tärnsjö, Elisabeth Bengtsdahl, Sollentuna, Sonia Olsson, Österfärnebo, Jenny Sandgren, Sala, Bror Lidberg, Hedesunda, Jan Johansson, Tärnsjö.

Pristagarna får "Fåglarna i Färnebofjärdens nationalpark" som pris. **Grattis!**